

BRENDA RID

Kuća prašine
i snova

Prevela

Branislava Rađević-Stojiljković

Laguna

Naslov originala

Brenda Reid

THE HOUSE OF DUST AND DREAMS

Copyright © Brenda Reid 2010

First published by Orion, London

Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

Dejvidu, s ljubavlju

*Gde su ona tvoja dokona popodneva, ona jutra blistave
svetlosti?
Kladenci tvoji i zvonici u sumrak, crkve tvoje blede na
mesečini?
Gde su tvoje kuće – bele golubice sada, blagi vetrovi tvoji
i vode tvoje,
Vesela tvoja vreva leti, zlatni tvoji sinovi i kćeri?*

*Ognjeni trenutak jedan sve ih je spalio, krovove i zidove
pokidao,
I zavitlao ih, plamteće, u nebo, kroz kapije raja...
...Da živimo u moru zajedno u drugom zlatnom dobu,
U časti, dostojanstvu, slavi i mudrosti, kao čuveni
Grci starine!*

Georgios Psihundakis
Kritski glasnik
(prema engleskom prevodu Patrika Lija Fermora)

Ostrvo Krit, Grčka

LETO 1936.

HEVENLI

Staru Orfanudakisovu kuću prvi put sam ugledala jednog toplog, sunčanog poslepodneva; ništa se nije čulo sem kreketa žaba i brujanje zrikavaca. Selo oko nje bilo je usnulo. Trebalo je nedelju dana da se iz Atine hidroavionom stigne na ostrvo, a onda pet sati uspona uskom planinskom stazom od Kritskog mora. Poslednji deo puta prešli smo kolima s magarećom zapregom, čiji je vlasnik bio ribar Petros.

Vozili smo se u društvu njegove majke, dvoje od njegovih šestoro dece i raskokodakanih kokošaka u sanducima; kad se Petros zaustavio na seoskom trgu, pokazao je na kuću ispred; dostojanstvenu građevinu što se uzvisuje nad skupinom majušnih belih kuća s prozorčićima poput mišjih rupa. Potrčala sam uza stepenike široke ulice i stala pred njom.

Doduše, oronula je, ali bila sam sigurna da to nije ništa što se ne može popraviti. Oduševljena, okrenula sam se Hjuu, ali on se borio s našim prtljagom; u ruci mu je sevnuo srebrni novčić obasjan sunčevim zracima, nakon čega su nas Petros i njegova porodica zasuli poljupcima, zagrljajima i uzvicima dobrodošlice: „*Kalos orisate!*“

Strčala sam, ali Hju je jednim pokretom ruke odbio moju ponuđenu pomoć.

„Dođi da vidiš, divno je!“, uzbuđeno sam uzviknula. On je posrtao pod teretom prtljaga, znojav i zajapuren.

„Stvarno je stara“, rekla sam, „i čini mi se da je ista kao kad je tvoj deda bio ovde.“

„Pradeda“, promrmljao je, zadihan. Ja sam pak obgrlila samu sebe i ushićeno skakala, tako jako da mi je slamnati šešir pao s glave i otkotrljao se niz ulicu.

Onda se stvorio pored mene. „Gospode svemogući, Ivedni“, prodahtao je, „ne možemo odsesti ovde. Ovo je ruševina.“

Pogledala sam zatvorene drvene kapke duž prednje terase. Na njima gotovo više nije bilo boje i klimavo su visili sa šarki. Ali meni su otvorena vrata, na jednoj šarci, izgledala gostoljubivo, a na drugoj, gornjoj terasi, u velikom kamenom ćupu, veselo su cvetale grimizne muškatile.

„O, Hju, ne budi takav matori pesimista! Malo farbe, dva-tri eksera, i sve će biti u redu.“

Hju je sumorno uzdahnuo spuštajući putne kovčege. „Ovo bi, Ivedni, trebalo da bude naš medeni mesec. U braku smo već dve godine, i nikada nismo čestito imali vremena za nas, a ti mi sad kažeš da treba da počnem da ukucavam eksere i farbam?“

„Petros je rekao da nema hotela, pa je najbolje da se snađemo sa onim što imamo, zar ne? Kladim se da je divna unutra.“ I u mojim očima već je bila takva.

Stepenice koje su vodile do ulaznih vrata behu oštećene, a iz pukotina je rastao smeđi vlaknasti korov i požutela trava. Hju se odupro svim mojim pokušajima da mu pomognem i, sav zajapuren od napora, s nepopustljivom rešenošću cimao je prtljag stepenik po stepenik.

Dok sam prelazila preko ispucalog i izlomljenog kamenog praga, kroz mene je prostrujao neki čudan drhtaj. Napolju je

sunce jarko sijalo, ali u velikoj prostoriji koja me je dočekala bilo je sveže i mračno. Zraci što su kroz prozore prodirali na jedan zid bacali su gotovo romantičnu svetlost tako da je soba, uprkos uleglim krovnim gredama i ispucalim belim zidovima, izgledala puna snova, svih snova koje sam ikada sanjala, i onih, pomislila sam, koje ću tek sanjati.

Probijala sam se kroz slamu, rasturena ptičja gnezda i brda prašine. Kuća je bila krcata uspomenama na živote življene punim jedrima, a opet se činilo da su živi jedino zrikavci napolju.

Jutros me je probudio komarac upornim, nepodnošljivim svađalačkim zujanjem. Ispružila sam ruku preko čaršava, još toplog i vlažnog od vrele noći, ali krevet je tamo bio prazan. Nije bilo nikog u krevetu. Iskobeljala sam se iz kreveta i popela klimavim stepenicama što su visile na konopcima. S prozora koji gleda na terasu videla sam da je zarudelo.

Takođe sam videla Hjua, na ležaljci napolju. Glava mu je bila zabačena, usta otvorena, i sa svakim njegovim dahom tišinu je remetilo tiho hrkanje. Trebao mi je samo trenutak da skinem spavaćicu i uvučem se u jučerašnju haljinu. Bila je na podu sa ostalima. Nema ormara.

Hvala bogu što je pod od kamena: nije bilo dasaka da škripe dok sam se iskradala iz kuće. Zastajala sam na svakih nekoliko koraka i osluškivala; hrkanje je bilo tiho ali ravnomerno. On može da spava bilo gde, moj muž. Jednom sam ga, na plesu u ambasadi, našla naslonjenog na zid balske dvorane, okruženog raspričanim vremenšnim gospođama koje nisu ni primetile da on na njih ne obraća pažnju.

Prošlo je deset dana otkako smo se popeli planinskom stazom, i svaki dan je za mene bio pravo uživanje. Seljani su nas dočekali raširenih ruku i otvorenog srca. Čini mi se da sam

prvi put osetila da negde pripadam. Isprva smo samo budili radoznalost. Niko ovde nikada ranije nije video nekog Engleza. Mučili su se da izgovore naša imena, ali su ubrzo digli ruke od Hjuja i Ivedni te smo postali „Ju“ i „Hevenli“.*

Ja sam se tome smejala, ali Hju je jetko kazao: „Pa valjda znaju da je Ivedni bila grčka boginja!“

Setila sam se kako mi je jednom pomenuo da se tako zvala Posejdonova kćerka, ali u njihovim očima videla sam samo kako me belo gledaju. „Očigledno nije, bar ne u ovom delu Krita.“

„Verovatno zbog toga kako ga izgovaraš. Nikako ne verujem da te zovu Nebeska. Samo tako zvuči. Ja bih lično bio sasvim zadovoljan i gospodinom i gospođom Timberlejk.“

Mislim da je svaki posetilac, pa bilo i sa drugog ostrva, predmet čuđenja i govorkanja. Pre dan-dva Irini, žena iz kuće preko puta, zastala je dok je čistila i povukla me za ruku. „Atina?“, upitala je. „Jesi li došla iz Atine?“ Kad sam rekla da sam uistinu tamo živela, pomilovala me je po rukavu haljine. „Kao i moja nećaka“, reče, „i ona je jednom bila u Atini.“

Iako je tako rano, nisam sama napolju; dok sam se penjala stazom, sreća sam nekoliko seljana koji su krenuli u svoje bašte na ivici sela, pa su me veselo pozdravili s „Jasu“ i „Kalimera“. S dvoje-troje sam razmenila nekoliko reči o vremenu, iako bih po ovome do sada rekla kako nikad nije drugačije do vedro i sunčano. Sa svakim narednim korakom nebo postaje malo svetlije, a na istoku vidim prve zrake današnjeg sunca. Već za sat vremena biće toplo, a za tri veoma vruće.

Ulica u kojoj je naša kuća vodi širokim stepenicama naviše i naviše, pa okolo-naokolo. Negde pri vrhu je *kafenion* nazvan *Il Piperija*, čije je dvorište u hladu ogromnog i veoma starog biberovog drveta po kome je i dobio ime. Izgleda da je ovo jedini

* Engl.: *you i heavenly* („ju“ i „hevenli“) zapravo znači „ti“ i „nebeska“. (Prim. prev.)

kutak sela u kome Hju uživa. Sedi s meštanima dok oni igraju karte ili trik-trak, prezrivo odbijajući gustu, slatku kafu koju mu nude, i pije domaće vino ili *raki*. To piće meni ima ukus sirupa protiv kašlja. Jednom sam predložila da pođem tamo s njim, ali sam naišla na podsmeh: „Samo muškarci, curo stara, isključivo momački klub.“ A onda bi se krupnim koracima zaputio uzbrdo, i ne primećujući izgleda da sve žene pored kojih je prošao užasnuto zure u njegove gole noge i brzo se krste tri puta kao da je pored njih upravo prošao đavo. Malo dalje, put se grana ka školi i zavija oko drugih delova sela. Baš kao što je Petros opisao dok smo putovali ovamo gore, tamo je grozd kuća koji oblikuje *Pano Panagiju*, gornje selo, koje gotovo samozadovoljno sedi iznad ostalih kao da na njih motri budnim okom. Tu je, zatim, *Mesa*, srednji deo, daleko najveći, s našom kućom na rubu. Dalje, niže, nalazi se *Kato*, donji deo, udobno smešten u dnu. Osvrćem se i ushićeno gledam oko sebe. Ovaj raj okružuju dva velika planinska grebena, padine što se blago spuštaju dalje u nizinu. Svaka oblina zemlje je kao milovanje, svaki vidik je uramljen čempresima i maslinama. Kad smo stigli iz ambasade u Atini, već sam bila zaljubljena u ovo ostrvo, a u ovome selu, Panagija sta Perivolija, i u onoj staroj kući iz koje sam upravo izašla, našla sam mesto koje želim da nazovem domom.

Već juče je, međutim, stiglo pismo u kome pitaju kako želimo da organizujemo povratak: feribotom ili zrakoplovom. A ja ne želim da idem.

Čini se da u Atini i ambasadi nema ničeg osim priča o ratu i nemačkom kancelaru Hitleru. Jednog trenutka je prijatelj, a već sledećeg neprijatelj. Ovde, u selu, život je mnogo jednostavniji: njime upravljaju samo sunce i mesec, godišnja doba i žetve. Porazgovarala sam s dvoje-troje naših suseda i znam da bih, kad bi mi se pružila prilika, mogla bolje da ih upoznam, da ovde budem srećna, ali Hju jedva čeka da se vrati beskrajinim

krugovima zabava i prijema koje smo ostavili za sobom. On sve to voli.

Sad sam gore u brdima, čak i ne gledam selo daleko ispod, a sunce je već visoko na nebu; biće veoma topao dan. Kroz glavu mi je prošlo da je trebalo da poneseš šešir, ali u tom trenutku sam stopalom zakačila za kamen upola skriven ispod velikog zlatnog busena divlje ruže i pala. Grozno i nespretno, tako da sam iskrenula članak.

E, jebi ga! Pokušala sam da ustanem pa ponovo pala. Mislim da sam ga uganula.

Uspela sam da se podignem na sve četiri i osvrnem oko sebe. Nalazim se na jednoj od starih kozjih staza koje brazdaju ova brda, i mada mogu da vidim miljama daleko, nema ni žive duše. Nemam pojma gde sam. Pokušala sam da se setim koliko dugo sam hodala. Sat? Duže? I u kom je pravcu selo?

Ptice pevaju, a odnekud daleko dopire zvon medenica kozjeg stada.

„Alo! Alo! Ima li nekog?“, viknuh. Ali ko će, za ime sveta, čuti odavde takav jedan žalobni cijuk kao u slepog miša? Pozvah ponovo u pomoć, ovoga puta na grčkom: „*Atrape mu!*“, pa ponovo, što sam glasnije mogla: „*Atrape!*“, a onda, tonući nazad u travu obuzeta očajem: „O, prokleta, jebeno brdo! Hoće li me neko *atrape?*“

Sunce me je šibalo visoko s neba, a od pada sam osećala vrtoglavicu i mučninu. Počela sam se tresti od panike, izbeumljena i usamljena. A onda, trenutak kasnije: „Zdravo!“ začulo se odnekud, a malo zatim: „Gde si?“ Čudo! Neko je u blizini i govori engleski! Podigla sam ruku koliko god sam visoko mogla i zamahala. „Hej!“, ponovo sam pozvala, „ovde sam!“ I onda sam je ugledala kako trči prema meni. Dospevši do mene, zaustavila se i zapanjeno pogledala naniže.

„*Panagija mu!*“, reče. Nisam bila ubeđena da će mi zazivanje device Marije pomoći. Ali bar je tu.

Mlada je, možda mojih godina, samo sićušna. Zdepasta, snažna, ali sa živahnim, nasmejanim licem; sva zlatna od sunca, rumenih obraza, kao neko ko mnogo vremena provodi napolju. Odmah me je podsetila na jednu mladu bolničarku s kojom sam bila na obuci, koja se rado smejala i svima vedrila dan.

Govorile smo mešavinom grčkog i engleskog, i ja sam se nasmejala uprkos vrtoglavici.

„Izvinite, ne znam kako se zovete. Ovde niko ne govori engleski, kako je moguće da vi govorite?“

„Anti“, reče ona. „Skrraćeno od Rodijanti. Za engleski ću vam objasniti kasnije. A vi ste Hevenli, zar ne? Svi vas poznaju.“

Preplavio me je talas vrtoglavice pa sam spustila glavu među kolena.

„Ostanite tu“, rekla je. „Moram nakratko da vas ostavim, da dovedem konja. Vezan je malo dalje, gore u planini.“

„Vrat ćete se, zar ne?“

Stajala je, veoma mirna. „Još me ne poznajete, Hevenli, ali kad me upoznate, shvatićete da nikad ne gazim datu reč.“

„Pravi ste anđeo, Anti. Nadam se da ćemo biti prijateljice.“

Činilo mi se da traje čitavu večnost, ali najverovatnije nije bilo duže od dvadesetak minuta pre nego što se ponovo stvorila uz mene. Bila je na konju, a oko nje su se živahno tiskale koze. Sklopila sam oči i pokušala da zaklonim lice od sunca.

„Hevenli?“, reče ona i ja podigoh pogled.

Skinula je s glave slamnati šešir i pokušala da ga navuče preko moje kose. Što je bilo teško: kosa mi je nepokorna, kovrdžava i raspuštena.

„Stavite šešir preko lica kad već neće da stoji na glavi, već ste počeli da gorite.“ Skinula je naramak trave sa zadnjeg dela sedla i bacila ga na zemlju.

„Anti, izvinite, ali vaše koze me napadaju!“ Pohitala je da ih otera, ali je jedna već žvakala kraj moje haljine, a druga mi gladno lizala stopalo.

„Izvinite zbog njih“, reče dok su se koze povlačile uz zvonjavu medenica, i obe se nasmejasm.

Uz njenu pomoć nekako sam uspela da se popnem na sedlo, a ona je skočila iza mene. „*Entaksi?*“, upita. „Jeste li dobro?“

„*Entaks.*“ Jesam, zasad.

I tako smo pošle kući, znatno udobnije nego što bih to uspe-
la sama.

ANTI

Nismo mnogo pričale idući ka njenoj kući. Mislim da je Hevenli imala bolove iako se nije žalila – dok sam držala uzde s rukama oko nje, osetila sam da joj je telo napeto. Znoj mi je u potocima tekao niz lice i vrat, natapajući tanku pamučnu odeću. Uprkos tome što se protivila, naterala sam je da zadrži šešir. Treba je naučiti kako da se oblači u ovoj klimi. Nema šešir a, koliko vidim, haljina joj je od finog platna, sa suknjom u slojevima najsvetlije zelene i sive boje, dok ispod izgleda ima svilenu podsuknju. Lepo svakako, uverena sam i skupo, ali neprikladno za jahanje u brdima po danu kao što je ovaj.

Osmotrla sam je, ovo čudno i divno stvorenje koje zovu Hevenli; nalik biću iz bajke koje se spustilo na zemlju u brda Panagije. Kosa joj je blistava, zlatnorida, i u talasima i kovrdžama uokviruje joj lice kao oreol. Mora da je boli kad se češlja. Malo je starija od mene, čini mi se, ali izgleda mlada. Oči kojima me s vremena na vreme pogleda imaju boju sveže prolećne trave. Ruke su joj dugačke, noge takođe. Uprkos svoj toj finoj opremi, vidim da su joj šake, kojima se drži za jabuku sedla, grube, radne ruke.